

Teoretiskt ramverk i praktiken

EVALILL NILSSON

Teoretiskt ramverk

- Det teoretiska ramverket utgör uppsatsens analytiska grund och ska:
 - definiera och avgränsa centrala begrepp
 - visa hur dessa begrepp förhåller sig till varandra
 - fungera som ett stöd för tolkning av empiri och resultat
- Ramverket ska skapa en tydlig koppling mellan:
syfte – forskningsfrågor – teori – metod – analys – resultat – diskussion
- Två huvudsakliga angreppssätt
 1. Teoretisk referensram (användning av etablerad teori)
 2. Begreppsram

Teoretiskt ramverk vs Inledningens bakgrund

- Inledningen ska ge läsaren en övergripande förståelse för problemområdet, en relevant kontext för studien och motivation till studiens syfte och forskningsfrågor.
- I en uppsats inom hälsoinformatik beskrivs i Inledning exempelvis hälso- och sjukvårdens kontext, kliniska processer, övergripande beskrivningar av IT-system, såsom elektroniska journaler eller kliniska beslutsstöd, samt tidigare forskning på en mer generell nivå.
- Inledningens bakgrundsdel besvarar i huvudsak frågan:
"Varför är detta ett relevant och viktigt problemområde?"
- Det teoretiska ramverket däremot fokuserar på de begrepp som är direkt relevanta för analysen, definierar begreppen på ett precist och avgränsat sätt, och visar hur begreppen relaterar till varandra inom ramen för studien.
- Ramverket besvarar således i huvudsak frågan:
"Hur ska detta problemområde analyseras i just denna studie?"

1. Teoretisk referensram

- En teoretisk referensram bygger på en eller flera **etablerade teorier**, modeller eller ramverk som redan är väletablerade inom forskningsområdet.
- Använd en teoretisk referensram när:
 - studien tydligt bygger på, tillämpar eller prövar en etablerad teori
 - teorin har dokumenterad relevans för studiens syfte
- Exempel på vanliga teoretiska referensramar inom forskningsområdet hälsoinformatik:
 - socioteknisk teori
 - Technology Acceptance Model (TAM)
 - The unified theory of acceptance and use of technology (UTAUT)
 - teorier om informationskvalitet eller användbarhet

2. Begreppsram

- En begreppsram är ett analytiskt ramverk som **studenten själv konstruerar** genom att:
 - identifiera centrala begrepp i relation till studiens syfte
 - definiera dessa begrepp med stöd i relevant vetenskaplig litteratur
 - tydliggöra relationerna mellan begreppen
- Begreppsramar är vanliga och fullt accepterade inom hälsoinformatik, särskilt när:
 - studien är utforskande eller kontextspecifik
 - flera delområden behöver integreras
 - ingen enskild teori täcker hela studieobjektet
- En begreppsram ska vara:
 - teoretiskt förankrad
 - analytiskt användbar
 - konsekvent använd genom hela uppsatsen

2. Begreppsram *forts*

- En begreppsram ska normalt innehålla följande delar:
 - Identifiering av centrala begrepp
 - Definition av varje begrepp med stöd i vetenskaplig litteratur
 - Beskrivning av relationer mellan begreppen
 - Gärna en sammanfattande figur som visualiserar begreppsramen
 - Antalet begrepp bör vara begränsat (vanligen 4–8) för att säkerställa analytisk tydlighet.
- Begreppsramen ska användas konsekvent:
 - I **teoriavsnittet**: Varje delavsnitt utgår från ett centralt begrepp.
 - I **metodavsnittet**: Datainsamling och analys kopplas till begreppen i begreppsramen.
 - I **analys och resultat**: Empirin analyseras med hjälp av begreppen och deras relationer.
 - I **diskussionen**: Resultaten tolkas i relation till begreppsramen och tidigare forskning.

Begrepp i Begreppsram vs i Inledningens bakgrund

- Det är vanligt och acceptabelt att samma fenomen förekommer både i Inledningens bakgrundsdel och i begreppsramen, men med **olika funktion och detaljnivå**, Inledningens bakgrund ska inte innehålla detaljerade definitioner eller relationer mellan begrepp som hör hemma i det teoretiska ramverket. Samtidigt ska begreppsramen inte fungera som en allmän introduktion till området.
- I **Inledningens bakgrundsdel** kan t.ex. *kliniska beslutsstöd* kan beskrivas översiktligt, med syftet att ge läsaren kontext och förståelse för området, t.ex.:
 - vad kliniska beslutsstöd är
 - i vilka sammanhang de används
 - vilka generella möjligheter och utmaningar som finns
- I **Begreppsramen** kan däremot *kliniskt beslutsstöd* behandlas som ett **analytiskt begrepp**, med en beskrivning som är mer precis, teoretiskt förankrad och direkt kopplad till analysen. Fokus ligger på:
 - hur begreppet definieras i forskning
 - hur det avgränsas i just denna studie
 - hur det relaterar till andra centrala begrepp (t.ex. användbarhet, arbetsflöde, informationskvalitet).

Begreppsram och induktiv kvalitativ analys

- En **induktiv kvalitativ ansats** innebär att analysen inte styrs av förutbestämda kategorier och att begrepp och mönster utvecklas i nära samspel med empirin. Detta innebär **inte** att studien är teorilös eller saknar analytisk struktur, dvs även här behövs en begreppsram.
- En begreppsram i en induktiv studie fungerar som ett **initialt analytiskt stöd** och ett **språk för reflektion och tolkning** – inte som ett färdigt kodschema.

Analytisk styrning (deduktiv ansats)

→ Begrepp används som fasta kategorier som empirin sorteras in i.

Analytisk sensibilitet (induktiv ansats)

→ Begrepp används som teoretisk medvetenhet som hjälper forskaren att se, tolka och formulera mönster. Begreppsramen avgör inte *vad* som får framträda i empirin, men bidrar till *hur* resultaten förstås och artikuleras.

- Den initiala begreppsramen kan behöva justeras efter den induktiva analysen, detta är fullt tillåtet och ska då beskrivas i uppsatsen som en del av den induktiva forskningsprocessen

Begreppsram och induktiv kvalitativ analys *forts*

- Vid datainsamling kan begreppsramen påverka vilka teman som öppnas upp i intervjuguide eller observationsfokus men frågorna ska vara öppna och explorativa.
- Exempel utifrån begreppen systemanvändbarhet (*usability*) och arbetsflöde (*workflow*):
 - I stället för att fråga *"Hur påverkar systemanvändbarheten ert arbetsflöde?"* kan man fråga *"Kan du beskriva hur systemet används i det dagliga arbetet?"*
- Begreppen systemanvändbarhet och arbetsflöde finns alltså i forskarens bakhuvud, men formuleras inte explicit i frågorna.
- I den induktiv analys sker sedan den initiala kodningen utan att koderna är förutbestämda, koderna är nära empirin och ofta beskrivande och det är alltså först i **senare analys- eller diskussionssteg** som koder och teman relateras till begreppsramen, där begreppen kan användas för att **sammanfatta, jämföra och teoretisera** resultaten (alltså ofta i **Diskussion**).